

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Område Landskapsutveckling

Inbjudande och trygga parker

- Fallstudie av Seminarieparken

Attractive and safe parks

- Case study with Seminarieparken

Peter Elheim

Examensarbete 15 hp

Landskapsingenjörsprogrammet

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Alnarp 2012

Inbjudande och trygga parker

- fallstudie av Seminarieparken

Attractive and safe parks

- Case study with Seminarieparken

Peter Elheim

Handledare: Johan Östberg, SLU, område Landskapsutveckling

Examinator: Åsa Bensch, SLU, område Landskapsutveckling

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Examensarbete för landskapsingenjörer

Kurskod: EX0361

Program/utbildning: Landskapsingenjörsprogrammet

Examen: Kandidatexamen i Landskapsplanering

Ämne: Landskapsplanering

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: mars, 2012

Omslagsbild: Peter Elheim, Seminarieparken

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Trygghet, inbjudande, Seminarieparken, skötsel, förvaltning, planering, belysning, växtmaterial.

Samtliga bilder i arbetet är om inget annat är angivet taget av författaren.

Förord

Det har varit en mycket inspirerande utmaning att skriva examensarbete om detta ämne som jag alltid har sett som intressant. Examensarbetet har jag skrivit på 50 % samtidigt som jag har arbetat 50 % på park- och naturförvaltningen i Göteborg mellan början av november 2011 till slutet av mars 2012. Arbetet motsvarar 15 högskolepoäng och är skrivit på C-nivå inom Landskapsingenjörprogrammet.

Först och främst vill jag tacka min fru Jennie Elheim och min familj som alltid finns där och alla studiekamrater som har stöttat mig under min tid på Alnarp. Ett stort tack till min handledare Johan Östberg som bidragit med bra och uppmuntrande synpunkter och park- och naturförvaltningen som genom arbetsgivare och inspiratör varit till stor hjälp under arbetets gång.

Göteborg, mars 2012

Peter Elheim

Sammanfattning

Inbjudande och trygga parker skapar betydelsefulla miljöer för människor i staden. Skötsel och planering är två genomgående viktiga delar för att skapa en fungerande park. Detta examensarbete handlar om parker i Sverige och vad det finns för åtgärder att använda för att skapa en park som upplevs mer inbjudande och trygg att besöka. Seminarieparken i Göteborg har uppmärksammats eftersom att det finns ett behov att skapa en mer inbjudande och trygg park att vara i där grönstrukturen i det urbana rummet har stor betydelse för rekreation och motion för parkens användare.

Metoden till detta arbete är inledningsvis en litteraturstudie som tar upp ämnet trygghet och hur det går att skapa mer inbjudande parker. I litteraturstudien finns det olika delarna:

- Planering
- Belysning
- Växtmaterial
- Skötsel och förvaltning
- Miljöpsykologi
- Parkers användningsområden
- Storleksklassificering av parkyta
- Marknadsföring av grönområden
- Kultur och historia
- Tillgänglighet

Sedan följer en fallstudie där Seminarieparken i Göteborg används som exempel. Checklistan som är ett resultat av litteraturstudien har använts på Seminarieparken där olika åtgärder beskrivs och diskuteras. Denna checklista ska kunna användas på andra parker för att kontrollera om de behöver bli mer inbjudande och trygga att vara i. Även en punktlista med saker att tänka på i planerings- och förvaltningsskedet finns med för att underlätta framtida åtgärder. Med hjälp av fallstudien fick arbetet en extra dimension som gör resultatet tydligare och troligtvis mer applicerbart på andra anläggningar.

Frågeställningen som besvaras i detta arbete är: *Vad är de viktigaste punkterna för att göra ett grönområde tryggare och mer inbjudande?* Med delfrågan: *Går det att applicera dessa punkter på en äldre park i behov av upprustning?*

I arbetet presenteras konkreta åtgärder för att göra Seminarieparken mer inbjudande och trygg att besöka där bland annat bristande belysning och dålig kunskap om vegetation är två stora orsaker till att parken idag uppfattas som otrygg och inte speciellt inbjudande. I dag har parken en stor förbättringspotential som även det beskrivs i arbetet. De slutsatser som har kunnat dras är bland annat att det är betydelsefullt att skapa bra förutsättningar till ett rikt kvällsliv i våra parker som i sin tur påverkar tryggheten. Det gäller att hitta åtgärder som bidrar till en mer inbjudande miljö som samtidigt skapar högre trygghet.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och mål	1
1.3 Avgränsningar	2
2. Metod och material	3
3. Inbjudande och trygga parker	4
3.1 Planering	4
3.2 Trygghet	5
3.3 Belysning	6
3.4 Växtmaterial	6
3.5 Skötsel och förvaltning	7
3.6 Miljöpsykologi	8
3.7 Parkens användningsområden	9
3.8 Storleks klassificering av parkyta	10
3.9 Marknadsföring av grönområden	11
3.10 Kultur och historia	11
3.11 Tillgänglighet	12
4. Checklista vid skapandet av mer inbjudande och trygga parker	13
4.1 Förklaring checklista	13
4.2 Punkter att tänka på i planerings- och förvaltarskedet	15
5. Seminarieparken	16
5.1 Bakgrund	16
5.2 Checklistan applicerad på Seminarieparken med åtgärdsförslag och kort diskussion kring åtgärdsförslagen	19
6. Diskussion	29
7. Slutsatser	32
8. Källförteckning	33

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Parker som finns i städerna utgör en viktig del av grönstrukturen i det urbana rummet. Dessa gröna platser skapar förutsättningar till rekreation och motion för stadens medborgare. Att parker upplevs som inbjudande och trygga har stor betydelse för användningen. Det är ingen självklarhet att dessa platser fungerar optimalt i alla lägen bara för att det finns vegetation, utan i flera fall kan vegetationen påverka miljön negativt.

Enligt Listerborn (2000) skapas den levande staden genom att fler människor använder den offentliga miljön till olika aktiviteter. Tallhage-Lönn (1994) anser att för att folk ska använda parkerna måste de känna till de olika platser som finns att besöka. Genom att använda olika typer av marknadsföring kan information om var parkerna ligger och vad som parkerna har att erbjuda nå medborgarna (1994).

Det finns många hot exempel på exploateringsintressen som kan skada våra parker (Bucht, Persson, 1994). Om det inte skapas en genomgående skötselplan med åtgärder för en park finns det en risk att betydande element kan förstöras och tas bort. Finns en åtgärdsplan med beskrivande delar och historia så vet entreprenören vad som är viktigt. Dagens förvaltare saknar tyvärr allt oftare kunskap för att bedriva en rationell planering om vad som är angeläget för parkens framtid.

En stor anledning till detta arbete är att jag anser att våra parker inte används i den utsträckningen som de har potential till och anledningen till att de inte används mer kan vara flera. En sak kan vara trygghetsfrågan och jag vill se varför brukarna upplever sig otrygga vilket i sin tur kan påverka användningen av parken. Om förvaltaren får kunskap om varför brukarna upplever sig otrygga skapar det ett underlag att arbeta sig vidare med. Det finns allt för ofta inget bra och väl utformat underlag med de mest betydelsefulla åtgärderna att använda för att öka tryggheten.

Seminarieparken som ligger i Göteborg har enligt mig stora problem med att den inte upplevs speciellt inbjudande och att den känns otrygg att befinna sig i. Parken kommer i detta arbete att användas som en fallstudie där en checklista kommer att appliceras på parken för att se om den är inbjudande och trygg att vara i. Arbetet med checklistan och litteraturstudien kommer att skapa ett underlag för förvaltaren att utveckla parken. Senare i arbetet finns det mer information om Seminarieparken om dess bakgrund, historia och vegetation.

1.2 Syfte och mål

Syftet med detta arbete är att öka kunskapen om användarnas önskemål och hur det går att göra parkerna till en mer attraktiv plats att besöka utan att känna sig otrygg. Begreppet användare kommer i detta arbete att syfta på människor som besöker och använder parker. Idag har ofta förvaltarna som sköter parkerna inte något väl utformat material att arbeta med för att sköta området utifrån önskemålet om trygghet. Risken är att det inte finns några tydliga målsättningar som krävs för

att parken skall bevaras och utvecklas i rätt riktning. I det korta perspektivet behöver vissa åtgärder göras direkt för att skapa en attraktiv miljö. I det längre perspektivet finns det större projekt som kan bidra till mer inbjudande parker i framtiden.

Tyngden i detta arbete kommer att ligga på litteraturstudien och sedan kommer dessa punkter som arbetats fram användas på Seminarieparken i Göteborg som en fallstudie. Ett viktigt syfte är att sammanställa betydelsefull information om trygghetsaspekter och användningen i våra svenska parker om vad som skall bevaras och eventuellt utvecklas för att skapa en park som upplevs mer inbjudande och trygg att besöka.

Huvudsyftet är att öka kunskapen i detta ämne för att resultera i en checklista som kan användas i parker för att se vilka åtgärder som kan tänkas vara bra att skapa för mer inbjudande och trygga parker. Denna checklista ska användas på Seminarieparken och vara ett underlag till HIGAB (Hantverks- och industrihus i Göteborg AB) som äger parken och själva har önskat att få ett material med åtgärder och kunskap att ge till entreprenören som utför skötsel av parken. Det är av stor vikt att alla parter förstår vad som är viktigt och värt att bevara och utveckla. Denna checklista ska vara lätt att överblicka och förstå för alla som arbetar med parken.

Som personligt mål för denna uppsats vill jag utveckla mina kunskaper i att sköta en park med inbjudande- och trygghetsperspektiv.

Frågeställning:

- *Vad är de viktigaste punkterna för att göra ett grönområde tryggare och mer inbjudande?*

Delfråga: Går det att applicera dessa punkter på en äldre park från förra sekelskiftet som är i behov av upprustning?

1.3 Avgränsningar

Detta arbete kommer självklart inte att ta upp allt angående att skapa mer inbjudande och trygga parker. Av tids- och utrymmesskäl kommer frågan om besökarnas genus inte beröras. Den biologiska mångfalden är viktig men kommer inte att diskuteras i arbetet eftersom att det inte har någon större inverkan på de frågeställningar som ställts. Studien kommer inte att fokusera på kostnader för olika åtgärder som krävs då detta påverkas av flera olika faktorer. Skolträdgården som den användes förr i Seminarieparken för att odla frukt och grönt kommer inte att tas upp i arbetet då arbetet skulle bli för brett. I klassificeringen av offentlig grönyta kommer endast prydnadsplantering att tas upp ingående. I arbetet kommer inga schematiska illustrationer över olika vegetationstyper och bestånd finnas med.

Arbetet tar avstamp i Göteborg där Seminarieparken används som ett studieområde, där en framtagna checklista testas. En avgränsning kommer att göras geografiskt i parken innanför Övre Husargatan nordväst, Seminariegatan i nordöst, skolbyggnaden i sydöst och vaktmästarbostaden i sydväst (8 500 m²). Denna geografiska avgränsning görs på grund av att det är där de viktiga delarna finns att använda och utveckla. De andra delarna i parken är inte lika intressanta ur arbetets synvinkel och därför har jag valt att fokusera just på denna del som beskrivs ovan.

2. Metod och material

Inbjudande parker och trygghetsfrågor är något som ofta diskuteras i det dagliga arbetet med grönytor. En litteraturstudie har används för att skapa en faktisk grund att bygga arbetet på. Att titta på trygghetsfaktorer som spelar in är ett viktigt sätt att få djup i mitt arbete. En Litteraturstudie har kompletterats med en fallstudie där Seminarieparken i Göteborg används som exempel. Dessa olika delar ligger till grund för mina tolkningar och diskussion av mitt resultat. En checklista har arbetats fram för att se hur inbjudande och trygg en park är. Denna checklista appliceras senare på Seminarieparken där olika åtgärder kommer att tas upp och en punktlista med saker att tänka på vid planering och förvaltning av en park. Till sist resulterar det i en sammanfattning av åtgärdsförslagen att ge till förvaltarna av parken för att göra Seminarieparken mer inbjudande och trygg att vara i. Detta tillvägagångssätt har varit betydelsefullt för att jämföra olika teorier och tankar gällande inbjudande- och trygghetsfrågor. En mindre inventering av växtmaterialet i Seminarieparken kommer att göras.

Mitt tillvägagångssätt för att besvara arbetets syfte har varit att söka information från flera olika håll till exempel böcker och vetenskapliga artiklar. Göteborgs Universitets Centralbibliotek har används för att hitta de mesta tryckta källorna där deras sökbas har varit till stor användning. När det gäller vetenskapliga artiklar har Google Scholar varit en stor hjälp i letandet.

Huvudlitteraturen som jag har använt mig av tillsammans med vetenskapliga artiklar har bland annat varit Eivor Bucht och Bengt Perssons *Grönstruktur i städer och tätorter* har varit en bra bok som omfattar stora delar av mitt arbete (1994). Rapporten *Grönstrukturens betydelse för användningen* som är skriven av Ann-Margreth Berggren-Bärring och Patrik Grahn har även den varit till stor nytta att jämföra olika storlekar på parker och vad de har att erbjuda (1995). Boverkets rapport *Stadens parker och natur* (1994) och Boverkets *Plats för trygghet* (2010) har varit till stor hjälp att få en bra grund till detta arbete.

3. Inbjudande och trygga parker

I detta kapitel kommer jag ta upp viktiga punkter som berör inbjudande och trygga parker att befinna sig på och förvalta. De olika delarna är uppdelade i planering, trygghet, belysning, växtmaterial, skötsel och förvaltning, miljöpsykologi, parkers användningsområden, storleksklassificering av parkyta, kultur och historia, marknadsföring av grönområden samt inbjudande parkers påverkan av tillgänglighet. I slutet så kommer checklistan finnas tillsammans med en förklaring hur den fungerar och punkter att tänka på i planerings- och förvalterskedet samt en sammanfattning över åtgärdsförslagen.

3.1 Planering

Det går aldrig att planera och bygga en plats som är trygg till hundra procent. Trygghet får inte bara handla om kontroll och bevakning (Listerborn, 2000). Det räcker inte att installera lås, belysning, galler och att klippa buskar och träd för att skapa en trygg plats att vara på. Som planerare inom grönområden måste man bli medveten om trygghetsfrågorna och hur planering skall ske för att öka tryggheten. Att underlätta folkliv i grönområden skapar också trygghet för medborgarna som rör sig runt i parkerna. Att göra tydligare gränser om vad som är offentligt och privat skulle kunna öka förståelsen för staden och göra den mer begriplig. Hur ser gatumönstret ut och var finns entréerna till fastigheterna är saker som planerare kan arbeta med när det gäller trygghetsperspektiv (Nilsson, 2007).

I Boverkets publikation "Plats för trygghet – *inspiration för stadsutveckling*" (2010) beskrivs det för att skapa attraktiva, trygga och hållbara grönområden är långsiktighet, kontinuitet och kompetens centrala begrepp för att planera dessa områden. Det är viktigt att analysera platsen under olika årstider och tidpunkter för att ha som underlag vid planering. För att grönområden skall kännas trygga krävs det att allt från arkitekter, planerare, trädgårdsmästare och politiker visar att dessa frågor är viktiga att arbeta med. När det gäller planering av de offentliga miljöerna utgår vi oftast ifrån dagsljus. Det är också viktigt att vara ute på kvällar för att skapa sig en uppfattning om området när dagsljuset är borta (2010).

Även de som planerar den gröna miljön har i vissa fall ingen eller liten kontroll över omkringliggande faktorer som påverkar miljön. Dessa faktorer är till exempel gator och byggnader som är betydelsefulla att ta hänsyn till i utformningen av en utemiljö. Därför är bland annat forskning en viktig del för att säkerställa att det finns information som planerare kan använda sig av när de skapar miljöer som både ska upplevs inbjudande och trygga (Schroeder och Anderson, 1984)

Enligt Berggren-Bärring och Grahn (1995) har de fått fram i sina forskningsresultat att de parker som fått flest åtgärdsförslag när de frågat personer vad de vill göra om i en parkmiljö för att göra denna bättre är de parker som är mellan 10-50 ha stora (1 ha = 10 000 m²). Efter det kommer parker som är mellan 1-5 ha stora. De parker som har fått flest har åsikter om åtgärdsförslag är de platser som används och utnyttjas mest. För parker som användes i mindre skala fanns det inget större intresse om att ge åtgärdsförslag för. Ett svar enligt författarna var att medborgarna ser fler möjligheter med en stor park än en mindre. Större parker kräver däremot mer skyltar, kartor och information än

mindre parker där orienteringsbarheten i området inte behövs då den redan är hanterbar. Kanaler och större vattendrag är inte heller något som visat sig vara viktigt för mindre parker. Fotbollsmöjligheter och liknande aktiviteter har inte heller varit något större intresse för. Det ansågs också att mindre parker inte behöver förbättra tryggheten då det oftast är god översikt i mindre parker där brukaren känner kontroll över vad som händer i området (1995).

Enligt rapporten *grönstrukturens betydelse för användningen* (Berggren-Bärring och Grahn, 1995) beskrivs grönstrukturens betydelser till tre stora delar: Ekologisk (klimat, biologisk mångfald, vatten, avfall), kulturell (kulturhistoriskt bärande) och social (vardagsrummet för rekreation och lek samt förståelse för naturens kretslopp och daglig naturupplevelse). Bucht och Persson (1994) anser att dagens planering av utemiljö inriktar sig främst till barn och till aktiva vuxna. De äldre i samhället är fler än någonsin men är starkt förbisedda anser de. De ställer också frågan hur det går att stimulera äldre att vara ute och använda grönområdena mer än vad de sker idag. Örtenvik (2011) anser att parker och naturområden i staden riktar sig till en viss typ av människor. Eftersom parkerna många gånger är små så behöver det ofta ha en viss inriktning istället för att trycka in massor av aktiviteter på en begränsad yta. Om det finns stora parker och områden kan det fungera att använda flera olika aktiviteter för olika människor utan att påverka varandra och då kallas det att zonera (2011).

3.2 Trygghet

Urbaniseringen i Sverige har ökat genom åren vilket leder till att stadens befolkning har och kommer att minska sin koppling till landsbygden och dess natur. Att ha tillgängliga naturområden inom rimligt avstånd kan öka medborgarnas kontakt med naturen i staden (Vilborg och Svanberg, 2005)

När under året en park används mest beror på flera olika faktorer. Tillgänglighet har till exempel en stor inverkan på när parken brukas. Vissa parker används hela året medan andra parker används mest under våren och hösten. Vissa parker används mer intensivt än andra som har färre besök under året. Sammantaget så används parker mest under våren. Under vintern utnyttjas oftast prydnadsplanteringar och torg mer än under sommaren då badplatser och stränder används mer (Berggren-Bärring och Grahn, 1995).

Listerborn (2000 sid. 8) beskriver att vår upplevelse av rädsla berör:

- *"Fysiska rum - staden och bebyggelsens struktur och gestaltning*
- *Mentala rum - den förståelse och erfarenhet vi bär med oss som individer när vi rör oss i staden*
- *Sociala rum – människors och grupper relation och samspel"*

Ju mer tryggt ett område är desto fler människor använder platsen (Borg, 2000). Listerborn (2000) hävdar också att en tryggare stad byggs genom att fler människor vill vara i den offentliga miljön och det innebär att det lockar andra människor med olika intressen och livsstilar. Det gäller att eftersträva trygghet genom brukarnas vilja att använda staden. Det hjälper inte bara att satsa på fler poliser och vakter för att skapa en trygg miljö. Det är också viktigt att parker är inbjudande och lockar människor för att tomhet i dessa miljöer skall motverkas (2000).

3.3 Belysning

”Människor vill gärna vara där andra människor är. Att se andra och själv vara en del av folklivet är ett av människans grundläggande behov. Det är därför viktigt att med hjälp av belysning skapa förutsättningar för ett rikt kvällsliv så att människor vill vistas på gator och torg”
(Borg, 2000 sid 5).

Platser som upplevs otrygga kan med hjälp av förändrad ljussättning skapa en plats som känns tryggare att vistas på. Bättre ljussättning skapar platser där fler människor besöker och trygghetskänslan ökar. Det är viktigt att ljuset lyser på rätt saker för att få en bättre överblick av området. Ofta blir det bäst effekt att ljussätta delar av en specifik miljö istället för att höja ljusnivån allmänt i området, det kan till exempel vara en gångtunnel eller ett gångstråk (Boverket, 2010). Ljus som finns i parker skapar kontraster mellan mörka och belysta föremål. Skuggorna som skapas hjälper till att uppfatta och förstå formen av det belysta föremålet. Det har stor betydelse på vilket material som ljuset träffar och reflekterar. Vegetation är ett bra element att belysa för att skapa liv när ljuset reflekteras av löven men även vintertid då bara grenar belyses (Boverket, 2010).

Ljussättning ökar möjligheten till att se och överblicka nödvändiga detaljer. Det krävs att ha tillåtit mörker på en del medvetet valda platser för att skapa en kontrast i det annars upplysta området (Boverket, 2010). Enligt Borg (2000) är det viktigt att ljuskällorna som finns lyser upp var vi ska gå samt att kunna känna igen människor och se vad för avsikter de har. Det finns en rekommendation om att det skall gå att identifiera en person på ca 10 meters håll och vid 4 meters håll kunna se ansiktsuttryck. Därför handlar inte allt om ljusets styrka utan även vilken vinkel som ljuset faller från. När ljus kommer rakt uppifrån blir det svårt att se ansiktsuttryck, därför är det bättre när ljuset faller snett ovanifrån eller placeras lägre (2000).

Belysning ökar orienteringen och det blir enklare att veta var man befinner sig och vilka vägar som går att välja. Det betyder inte att bara gångvägen ska belysas utan att det är viktigt att även belysa till exempel buskage som ökar trygghetskänslan (Borg, 2000). Flera parker och grönområden korsas av cykel- och gångvägar som lyser upp platsen punktvis med hjälp av gatlyktor. Detta skapar inte en funktionell yta utan skapar en oro för personer som endast syns vid gatlyktorna men försvinner mellan dessa. Genom att arbeta med medveten placering av ljuskällor kan trygghetskänslan öka även under dagens mörka timmar (Andersson, 2002).

3.4 Växtmaterial

Bjerke et al. (2006) beskriver att en betydande egenskap som har visat sig ha påverkat attraktionskraften i naturlandskap är hur vegetationstätheten ser ut i området. Deras forskning har visat att människan föredrar miljöer som inte har blivit påverkade av människan utan där naturliga element och naturen dominerar. Scener med en måttlig grad av vegetation ger en bättre känsla för medborgarna jämfört med platser som är öppna och platser som innehåller mycket vegetation (2006).

Schroeder och Andersons (1984) forskningsresultat stödjer den gemensamma övertygelsen som visar att genom att ta bort vegetation så blir miljön mer öppen och upplevs tryggare. Inbjudande och trygga parker är i vissa fall svåra att uppnå samtidigt men det är inte alltid så. Ibland får båda perspektiven en positiv inverkan på miljön. I deras studie över rastplatser som är placerade nära skogsmark kan just en kombination av tryggheten och attraktivitet skapas vilket har lett till en bättre miljö att vistas i. Med hjälp av en kompromiss kan både säkerhet och naturligt estetiska kvaliteter skapas genom att använda sig av mindre buskar och höja trädkronorna för att förbättra översikten i området. Enligt Tahvanainen et al. (2001) är det viktigt att undervegetationen inte blir för tät då översikten i parken minskar och påverkar hur parken upplevs inbjudande (2001).

I publikation *Plats för trygghet – inspiration för stadsutveckling* (Boverket, 2010) beskrivs att rätt växtval är centralt för att skapa en utemiljö som skall fungera ur trygghetssynpunkt. Här gäller det att inte bara tänka rätt höjd eller rätt blomning på växterna utan även ur ett annat perspektiv. Genom att öka genomsiktligheten i naturlika planteringar och använda marktäckande perenner som undervegetation så skapas en plats som uppfattas betydligt tryggare. Valet av växter beror på flera aspekter, till exempel att växterna har fler kvalitéer även när de inte blommar. Ett skräpigt intryck påverkar känslan av inbjudande och trygghet negativt. Under vinterhalvåret är det viktigt att planteringarna fortfarande är attraktiva genom att ha till exempel fröställningar, vintergröna blad, bär eller vackra stammar och grenar. Om växtmaterialet och miljön där de växer är attraktivt kommer det att påverka området genom högre användningen och trygghetskänslan kommer att uppfattas som positiv (2010).

Enligt artikeln *Vegetation density for urban parks and perceived appropriateness for recreation* (Bjerke et al. 2006) beskrivs att för tillgodose behovet av grönsstruktur bör vissa parker vara bättre tillgängliga och ha olika täthet av vegetationsuppbyggnad. De urbana grönområdena i staden bör innehålla olika vegetationstyper istället för att alla ha samma typ av vegetationselement och bildar då en likformad enhet överallt (2006).

Precis som det är i naturen så genomgår växterna i till exempelvis en park olika faser där vegetationen förändras med tiden. Det gäller ha en kunskap om succession där det finns pionjärarter som ofta vill ha mycket sol och är snabbväxande och sekundärarterna som ofta växer långsammare och har högre krav på markförhållandena än pionjärarterna. Sekundärarterna etablerar sig oftast där det redan finns någon typ av vegetation medan pionjärarterna oftast är först på en plats att etablera sig. Det gäller att ha en tanke att plantera in sekundärarter som kan ta vid när de pionjärarterna försvinner och ha ett successionstänk att plantera in nya växter i hela miljön när det behövs för att skapa en mer inbjudande och trygg miljö (Wallin, 2010).

3.5 Skötsel och förvaltning

Växter är nödvändiga i byggandet av grönområden. Mycket av de växter som vi använder idag kommer från en tid då grönområden var förknippade med trädgårdar där skötselintensiteten var helt annan jämfört med idag (Svenska kommunförbundet, 1983).

Det finns en risk att skötsel och underhåll får standardiserade lösningar som leder till förenklingar som skapar otillfredsställande miljöer. Det krävs en kunskap om hur ett område används av dess brukare. Denna kunskap skapar en viktig grund att stå på när nya projekt skall introduceras och verkställas. Skötselpersonal som arbetar kontinuerligt på samma plats skapar sig den kunskapen genom att läsa av platsens specifika växter och deras skiftande behov. Beskrining av växtmaterial skall utföras av personal som har rätt kompetens. Utan kunskap finns risken att växterna skadas och deras livslängd minskar. En tyvärr rätt vanlig åtgärd i buskage är att man skall göra området tryggare genom att beskära ner vegetationen till markytan. Detta leder till att växten skjuter mycket skott som gör vegetationen mycket täta och intensiva efter ett tag. Det leder i sin tur till att det krävs återkommande röjningsarbeten under en lång tid. Med förhoppningen att skapa en trygg miljö är inte detta alltid rätt väg att gå. För att skapa ett hållbar och fungerande buskage krävs de att insatserna inriktas på att ta bort en viss procent av vegetationen istället för att ta bort allt (Boverket, 2010).

Enligt Tahvanainen et al. (2001) har ofta brukarna förutfattade meningar om att gallring är negativt för den visuella inverkan på hur man ser landskapet. Deras studie har visat att gallring inte har någon större effekt på rekreationsvärdet även fast äldre forskningsresultat har visat precis tvärt om, att gallring och öppen mark har en positiv inverkan på rekreation. När gallring utförs som skötselinsats i grönområden är det betydelsefullt att inte låta ris och död ved ligga kvar i området eftersom att det har en negativ estetisk inverkan på miljön (2001).

Det finns ett stort önskemål om att pressa ner priset och förenkla skötselinsatserna i värdefulla kulturhistoriska trädgårdar och parker. Detta leder till förändringar i miljön och dess karaktär. Flera av dessa anläggningar byggdes upp under 1800-talet och flera av dessa har försvunnit och vissa håller på att dö ut. Om det inte finns några förnyelseinsatser kommer utseendet och innehållet ändras gradvis. I ett kort tidsperspektiv kan det vara svårt att överblicka och märks då sällan men i det längre tidsperspektivet kan det bli omfattande förändringar som påverkar miljön (Bucht och Persson, 1994).

Ägande och förvaltning av grönområden är centrala för säkerställande och den långsiktiga utvecklingen av områdena i staden. Ansvaret för grönområdena vilar i många olika händer. Hos flera förvaltare saknas förutsättningar för att utveckla en speciell kunskap om den specifika platsens särskilda krav på skötsel. För att organisationen skall fungera behövs formerna för samverkan utvecklas. En utarbetad skötselplan krävs för att skapa bättre funktioner av grönstrukturen. Avsaknaden av skötsel i en park leder till ett försämrat grönområde (Bucht och Persson, 1994). I en park som är mindre än 1 ha förstärks bristen på skötsel tydligare jämfört med en park som är större än 200 ha (Berggren-Bärring och Grahn, 1995).

3.6 Miljöpsykologi

"En god park är en plats där naturelementen innehållsmässigt och arkitektoniskt ger människan en möjlighet till återhämtning genom att skapa en känsla av att komma iväg och få del av något som helt avviker från stenstadens dagliga rutiner"

(Sorte, 2005 s. 238).

Många studier och forskning har under åren visat att miljöer där det finns vegetation med träd och växter föredras av människan framför stadsmiljöer som inte har någon vegetation (Sorte, 2005). Grahn (1992) beskriver att om omgivningen som vi lever i liknar det landskap som vi är anpassade till mår vi bättre som människor. Vi har en nedärvd tanke om att parker är den miljön som vi på ett evolutionärt sätt är bättre anpassade för och att vi är mindre anpassade för stadens miljö (1992).

Grahn har sammanställt amerikanska studier som visar att parker har en stor betydelse för människors hälsa och reducering av stress (1992). Att vara ute i park- och naturmiljö har visat sig ha positiva effekter på människor välbefinnande (Sorte, 2005). Hedblom et al. (2011) beskriver det med stöd av flera miljöpsykologer att naturlika miljöer anses vara betydelsefulla för människor att återhämta sig ifrån stress (2011).

Dagens bullerproblem handlar inte lika ofta om industriarbetares arbetsmiljö som det mer gjorde förr. Idag är det annat buller från till exempel bilar som problematiseras där höga ljudnivåer ger försämrad inlärning, minne och uppmärksamhet. Rekreatiomsområden som till exempel parker används för att få lugn och ro och denna avkoppling sker ofta tillsammans med en naturupplevelse. Därför kan buller från till exempel bilar skada platsen för att användas som rekreatiomsområde (Hygge, 2005). Enligt Grahn (1992) har amerikanska studier av Richard Coss visat att människan har en förkärlek till vatten. När vatten finns med i miljön så värderas platsen högre än om det inte funnits något vatten (1992).

Yngre människor föredrar parker med mer sluten karaktär medan äldre föredrar en miljö som har en öppen karaktär. Det kan betyda att äldre vill ha mer kontroll för att kunna se flyktvägar och överraskande moment. Yngre tycker däremot att det är spännande med en mer sluten miljö (Sorte, 2005).

3.7 Parkens användningsområden

”Stadens parker och naturområden är framförallt till för människorna i staden. En väl utvecklad grön struktur som gör parker och natur tillgängliga för stadsmänniskor är en värdefull kvalitet i stadsboendet. På små orter finns alltid naturen nära åtkomlig, men ju större en stad blir, desto större betydelse får en väl genomtänkt grön struktur för människors möjlighet till utevistelse och rekreation” (Tallhage-Lönn, 1994).

Vilken målgrupp som utnyttjar en plats idag är en viktig kunskap att bära med sig. Det har stor betydelse för vilka åtgärder som genomförs för att förbättra parkmiljön för dess brukare. Brukaren i parkverksamheten är en svår fångad grupp och det finns nästan ingen människa som inte är brukare i de kommunala parkerna. Denna stora grupp har också olika relation till parkerna de använder (Delshammar, 2006). När Berglund (1996) studerat stadens invånare och dess relation till utemiljön såg hon inte heller en tydlig bild. Det gröna rummet i staden används på olika sätt beroende på person till person. Vissa har utemiljön som en transportsträcka, utöva sportaktiviteter, mötas, ses, leka medan en annan använder utemiljön för att vara med sig själv (1996).

Människorna som lever i staden använder parkerna till tusen olika saker. Åldrar och intressen blandas där parken fungerar som plats för olika rekreationer (Tallhage-Lönn, 1994). Det finns studier som är gjorda i olika städer som visar att vi idag tillbringar huvuddelen av vår fritid i, eller i anslutning till tätorten. För människorna i tätorten blir livsmiljön i stadens grönområden viktigare än friluftsområden som besöks mer sporadisk under semestrar och helger. Dessa frågor gäller i synnerhet de svaga grupperna i samhället (Bucht och Persson, 1994). Rörelseaktiviteter, vildmarksaktiviteter och studieaktiviteter osv. kräver en större park för att utföras på. De mindre områdena fungerar bättre till att andra aktiviteter som till exempel olika typ av socialisationsaktiviteter. Motions som aktivitetstyp är inte bunden till områdets storlek (Berggren-Bärring och Grahn, 1995).

Alla vet att parker och grönområden är otroligt viktiga för staden. Flera av dessa miljöer används som genomfarter att gå igenom eller cykla och det kräver att parkerna är anpassade till denna typ av aktivitet. Stora parker som till exempel Slottsskogen i Göteborg är såpass stor att den är svår att gå runt för att slippa gå igenom hela parken på grund av att det känns otryggt. Mindre parker i staden är betydligt lättare att gå runt och ta en annan väg när mörkret har fallit (Listerborn, 2000).

Förr ansågs värdet av vegetation och skog till störst del utav själva virkesvärdet. Under den senaste tiden har det blivit allt viktigare med de natur- och rekreationsvärden som skogen bidrar med. Speciell viktig är den vegetation som finns belägen i närheten av tätorten. Vegetation som skapar en naturskön miljö är otroligt betydelsefull eftersom att den bidrar till brukarnas rekreation och trivsel (Tahvanainen et al. 2001)

Parkerna som finns i staden är en de mest betydelsefulla mötesplatserna med utrymme för alla. Det som är speciellt med den "Svenska staden" är att den är liten, rymlig byggd och mycket grönska. Dess särdrag gör sig även påmind om närheten till den omgivande landsbygden. Det gör att det finns många kvaliteter som har haft stor betydelse för stadsutvecklingen. Parkerna och naturområden är en av de viktigaste offentliga mötesplatserna i staden. Parkerna fungerar som en viktig spelare i händelser som utspelats nu och i historien (Tallhage-Lönn, 1994).

3.8 Storleks klassificering av parkyta

I rapporten *grönstrukturens betydelse för användningen* (Berggren-Bärring och Grahn, 1995) används en klassificering för offentlig grönyta

0 - < 1 ha	<i>Prydnadsplantering</i>
≥ 1 - < 5 ha	<i>Grannskapsplantering</i>
≥ 5 - < 10 ha	<i>Stadsdelspark</i>
≥ 10 - < 50 ha	<i>Stadsområdespark</i>
≥ 50 - < 200 ha	<i>Storstadspark, regionpark</i>
≥ 200 - ha	<i>Stadsskog</i>

- **Prydnadsplantering**

Prydnadsplantering är en mindre yta som ofta finns i exploaterade områden och då ofta i närheten av stadskärnan. På denna plats i staden ger den en visuell grönska och bidrar till grönstrukturen i staden. Ofta har denna park en koppling till en speciell funktion som till exempel kan vara en arbetsplats, köpcentra eller en järnvägsstation. Den har ofta också en funktion att användas för exempel olika typer av trädgårdskonst. I vissa fall finns det placerat en lekplats för barn i dessa parker. I Lund är det hela 26% av den totala parkytan som är denna typen av park medan det endast är omkring 15% av den totala parkytan i Uppsala och Västerås (Berggren-Bärring och Grahn, 1995).

Som norm beskrivs det att människor är i behov av stora och små parker. Flera olika författare har redovisat det minsta antalet kvadratmeter "liten park" per invånare och precis samma tankesätt när det gäller kvadratmeter "stor park" per invånare. Anledningen till detta anser Berggren-Bärring och Grahn att författarna till dessa normer är införstådda i att det finns olika element i de olika storlekarna av park som vi människor behöver båda (Berggren-Bärring och Grahn, 1995).

3.9 Marknadsföring av grönområden

För att parker och grönområden skall användas måste människor känna till dessa platser. Var ligger parken? Hur tar man sig dit? Vad har parken att erbjuda? Dessa frågor behöver ett svar och då kan marknadsföring vara ett bra sätt att nå ut till brukarna. Parken måste ha ett namn som folk kan relatera till och finna på en karta. Att göra parken och grönområdena kända för allmänheten genom att ha en invigning där medborgarna får delta och då få reda på att det händer något nytt är ett bra sätt att nå ut. (Tallhage-Lönn, 1994).

I boken *svensk miljöpsykologi* beskriver Sorte (2005) att den moderna människan ständigt blir påverkade av skyltar, blinkande lampor, symboler osv. för att fånga vår uppmärksamhet. Människan blir mentalt trött för att sortera bort den information som passerar genom informationsbruset. I en bra fungerande parkmiljö kan brukaren själv välja vilket fokus uppmärksamheten skall ligga på. Detta visar att människans sinne känner sig hemma i naturen och i den tillgjorda parkmiljön (2005).

I boken marknadsföring i teori och praktik beskrivs det att kommuner är intresserade av att få dit fler företag så att invånarna i kommunen stiger. Detta leder i sin tur att skatteintäkterna ökar. Därför är det viktigt att kommunen är med och marknadsför sig och bryr sig om sina invånare (Magnusson och Forssblad, 2009).

3.10 Kultur och historia

"Hoten mot de kulturella värdena i grönstrukturen är många och ökande. Vi kan urskilja fyra huvudproblem, risker för exploatering för olika ändamål, förändringar av struktur och innehåll i områden till följd av ändrad skötsel och eller brist på förnyelse, ökande belastning av föroreningar i luft och mark, samt inte minst bristande kunskaper om de kulturella värdena"
(Bucht och Persson, 1994).

Det råder en bristande kunskap om det olika historiska och kulturella värdena som finns i våra parker och trädgårdar. Denna avsaknad av kunskap är en anledning till att det finns ett svagt skydd med hjälp av lagstiftning. Kulturellt värdefulla platser ligger ofta på speciellt utsatta miljöer som påverkas av avgaser och föroreningar. Ofta handlar det om centrala parker och där det finns en trafikerad led som påverkar miljö genom avgaser och buller. Träd och alléer i gatumiljö är därför särskilt viktiga för att bevara kulturen och de gröna elementen i parken. (Bucht och Persson, 1994).

Enligt Berglund (1996) är ofta människors favoritplatser i anknytning till platser med en historia. I hennes forskning kom hon fram till att historiskt bevarande ytor ger upphov till en positiv känsla av trygghet och mening. Det gamla som finns kvar ger oss en bild om att binda samman det som varit och det som kommer. Hon menar även att gamla byggnader som skolor och kyrkor ger en upplevelse av skönhet. Enligt Bucht och Persson (1994) har parkerna i städerna genom tiden fungerat som en möjlighet för kulturella händelser som till exempel friluftsteater, folkliga fester, utomhuskonsert och konstutställningar (1994).

3.11 Tillgänglighet

Tillgången av grönområden i staden bestäms av tre olika faktorer, närheten till platsen, eventuella barriärer och områdets beskaffenhet. För personer som är "svaga" i samhället påverkas de två första faktorerna mest för att ge sig ut i grönområden jämfört med innehållet i till exempel parken (Bucht och Persson, 1994).

Ungefär 1,8 miljoner Svenskar leder av någon typ av permanent funktionsnedsättning och de flesta personer kommer att vid någon eller flera tillfällen behöva ett hjälpmedel för att kunna ta sig fram. Ett funktionshinder kan vara en trottoarkant, trappor, markmaterialets utformning och nivåskillnader som gör att personer med nedsatt rörlighet får ta en omväg till en plats. Detta gör att personer som har svårt att ta sig fram undviker att ta sig ut i den offentliga miljön och röra på sig (Reijer och Sörensen, 2007).

Om en miljö är bra ur tillgänglighetssynpunkt blir det färre som inte kan vara med. Om en miljö är helt tillgänglig så finns det inga personer som utesluts att ta del av utbudet på platsen och röra sig fritt där. En användbar miljö är en plats att vara i och använda som den är avsedd för. Det gäller att välja ett bra markmaterial som har rätt färg och beskaffenhet för att skapa en bra plats ur funktionshinderssynpunkt. Om man ska göra om en plats för att skapa bättre förutsättningar för funktionshindrade är det viktigt att detta görs varsamt så att inte den befintliga miljön försämras. Detta är extra viktigt i äldre anläggningar där platsens karaktär är utgångspunkten. Länsstyrelsen är en viktig samarbetspartner att rådfråga när det gäller processen att skapa en mer tillgänglig miljö. En annan viktig sak att tänka på när åtgärder ska göras är att göra olika lösningar som är långsiktiga och begränsade så att ingreppen inte blir för stora (Reijer och Sörensen, 2007).

4. Checklista vid skapandet av mer inbjudande och trygga parker

4.1 Förklaring checklista

Punkterna i checklista nedan (Tabell 1) skall användas på parker för att se vad som finns i en park eller eventuellt saknas för att göra parken mer inbjudande och trygg att vara i. Checklistan är uppdelad i olika kategorier med *ljus- och belysningsåtgärder, vegetationsåtgärder, sociala-, tillgänglighets- aktivitets- och rekreationsåtgärder*. Till varje fråga finns det en källa med förklaring som bygger på litteraturdelen i detta arbete. Checklistan ska användas för att kunna utveckla en park i rätt riktning där dessa aspekter tas upp och behandlas.

Tabell 1 Checklista att använda sig av för att se vad som finns och eventuellt saknas i en park för att göra den mer inbjudande och trygg att vara i

Belysning

• Finns det ljus som skapar förutsättningar att vara ute även när det blivit mörkt? <i>Genom att arbeta med medveten placering av ljuskällor kan trygghetskänslan öka även under dagens mörka timmar (Andersson, 2002).</i>
• Är en specifik miljö ljussatt istället för hela området? <i>Det blir ofta bäst effekt att ljussätta delar av en specifik miljö istället för att höja ljusnivån allmänt i området (Boverket, 2010).</i>
• Är belysning uppsatt så att det går att se människors ansiktsuttryck? <i>När ljus kommer rakt uppifrån blir det svårt att se ansiktsuttryck, därför är det bättre med när ljuset faller snett ovanifrån eller placeras lägre (Borg, 2000).</i>
• Finns det belysning som underlättar orienteringen i området? <i>Belysning ökar orienteringen och det blir enklare att veta var man är och vilka vägar kan välja att ta (Borg, 2000).</i>
• Är någon vegetation belyst för att även skapa liv under vintern? <i>Vegetation är ett bra element att belysa för att skapa liv när ljuset reflekteras av löven men även vintertid då bara grenar belys (Borg, 2000).</i>

Vegetations- och skötsel

• Finns det växter i parken som ger en inbjudande känsla under vintern? <i>Under vinterhalvåret är det viktigt att planteringarna fortfarande är attraktiva genom att ha till exempel fröställningar, vintergröna blad, bär eller vackra stammar och grenar (Boverket, 2010).</i>
• Finns det en successionstanke när det gäller att beskära och plantera in ny vegetation i parken? <i>Det gäller att ha en tanke att plantera in nya växter i miljön för att säkerställa parkens karaktär (Wallin, 2010).</i>

• Matchar växterna den valda skötselintensiteten för parken? <i>Mycket av de växter som vi använder idag kommer från en tid då grönområden är förknippat med trädgård där skötselintensiteten var en helt annan jämfört med idag (Svenska kommunförbundet, 1983).</i>
• Finns det inbjudande vegetation i parken som folk vill återvända till? <i>Om växtmaterialet och miljön där de växer är attraktivt kommer det påverka området genom högre användningen och trygghetskänslan kommer att uppfattas som positiv (Boverket, 2010).</i>

Sociala-, tillgänglighets-, aktivitets- och rekreation

• Finns det någon plats i parken att återhämta sig från stress? <i>Enligt amerikanska forskare har parker en stor betydelse för hälsan och reducerar stress (Grahn, 1992).</i>
• Finns det några bullerproblem på platsen? Hur går det att arbeta bort ljudnivån? <i>Rekreationsområden används för att få lugn och därför kan buller från till exempel bilar skada platsen (Hygge, 2005). Att använda till exempel vatten som "låter" kan höga ljudvolymen från trafik försvinna.</i>
• Finns det några ytor för olika typer av aktivitets- och rekreativ utövande som bidrar till en mer inbjudande park? <i>Rörelse aktiviteter, vildmarksaktiviteter och studieaktiviteter osv. kräver en större park. De mindre områdena fungerar bättre till andra aktiviteter som till exempel olika typer av socialisationsaktiviteter. Motions som aktivitetstyp är inte bunden till områdets storlek (Berggren-Bärring och Grahn, 1995 s. 166).</i>
• Finns det några informationstavlor eller skyltar för att öka orienteringen i parken? <i>Större parker kräver mer skyltar, kartor och information än mindre parker där orienteringsbarheten i området inte behövs i lika stor utsträckning då den redan är hanterbar (Berggren-Bärring och Grahn 1995).</i>
• Finns det några barriärer som påverkar den fysiska och psykiska tillgänglighetskänslan? <i>Tillgången av grönområden i staden bestäms av tre olika faktorer, närheten till platsen, eventuella barriärer och områdets beskaffenhet (Bucht och Persson, 1994 s. 41).</i>

4.2 Punkter att tänka på i planerings- och förvaltarskedet

Punkter att tänka på i planerings- och förvaltarskedet är inte med i checklistan utan en egen del med punkter som är till för de som förvaltar och planerar området i de tidigare skedena när till exempel en park ska byggas och göras inbjudande och trygg. Dessa punkter skapar förutsättningar för att satsa på rätt saker som utvecklar parken i rätt riktning. Att vara ute i god tid och planera är otroligt betydelsefullt för att skapa en anläggning som är ekonomiskt hållbar och genomarbetad som kan fungera under en lång tid.

- Ta fram en utarbetad skötselplan för en hel park där viktiga arbetsmoment finns med som gör att skötselinsatserna blir rätt utförda.
- Arbeta fram en marknadsföringsstrategi för att öka användningen i parken (Tallhage-Lönn, 1994).
- Underlätta folkliv i grönområden bidrar till trygghet för brukarna som rör sig i parken (Nilsson, 2007).
- Det är viktigt att analysera platsen under olika årstider och tidpunkter för att ha som underlag vid planering (Boverket, 2010).
- Dagens planering av utemiljö inriktar sig främst till barn och till aktiva vuxna. De äldre i samhället är fler än någonsin men är starkt förbisedda (Bucht och Persson, 1994). Därför är det viktigt att få in fler perspektiv och åldrar i planeringen av parker.

5. Seminarieparken

5.1 Bakgrund

Seminarieparken ligger i hörnet av Övre Husargatan och Seminariegatan i Göteborg och området som Seminarieparken ligger i heter Annedal (Figur 1). Detta område är relativt centralt, bara ett stenkast från Linnéplatsen och Slottsskogen. Området som jag har valt att fokusera på är 8 500 m² stort och består av både byggnader och vegetation (Figur 4). Med hjälp av storleksklassificering av parkyta (sid,10) blir Seminarieparken en prydnadsplantering.

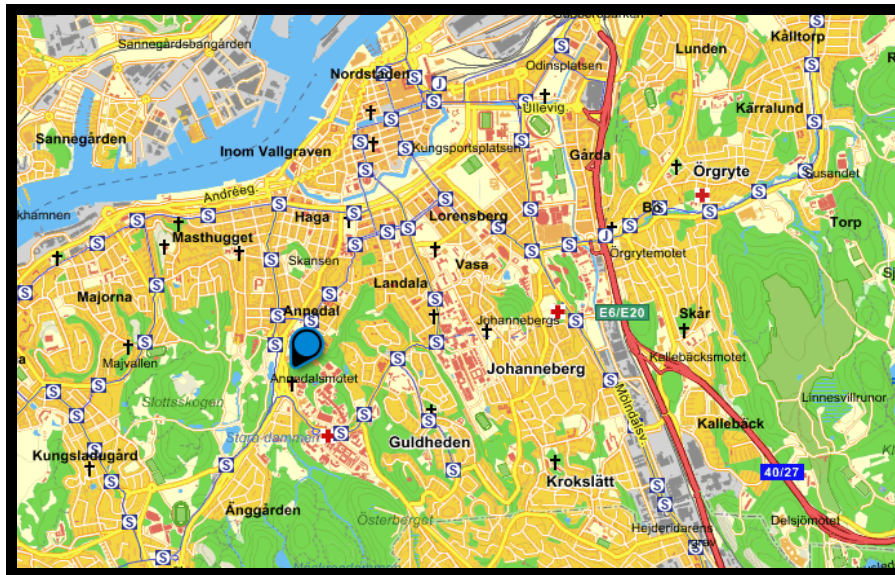
Seminarieparken är enligt mig en bortglömd sekelskiftspark som behöver satsas på för att inte tappa sin unika karaktär som den besitter. Parken har idag stora problem med att det inte finns någon kunskap om hur en sekelskiftspark ska skötas vilket har lett till en dålig utveckling av parken sedan skolträdgårdsverksamheten i större skala lades ner under 1960-talet. Enligt Vårt Göteborg (2002) skötte 4 H vissa delar av parken under 1970-talet. Idag sköter Svensk Markservice ytan sedan våren 2011 på uppdrag av Higabgruppen som är ett kommunägt fastighetsbolag som förvaltar cirka 300 byggnader i Göteborg (Higabgruppen, 2012). Innan Svensk Markservice tog över 2011 så utfördes skötseln av park- och naturförvaltningen.

Den stora tegelbyggnaden i parken som upplevs som en "borg" var från början folkskoleseminarium och uppfördes 1912. Själva seminariet var äldre och grundades 1842 där den gamla tidens lärarutbildning hade botanik och trädgårdsskötsel som en självklar del på schemat. Detta är en stor anledning till att skolträdgården finns på platsen och ger avtryck än idag (Vårt Göteborg, 2002). Parken blev under 1956 förstörd på vissa delar då det blev en större markförlust när spårvägen anlades vid Seminariegatan och detta ingrepp går fortfarande att se.

Seminarieparken kallar vissa även för Seminarieträdgården men 2001 fastställdes det att parken ska heta Seminarieparken. Seminariegatan som går precis intill parken fick sitt namn betydligt tidigare år 1882 (Vårt Göteborg, 2002).

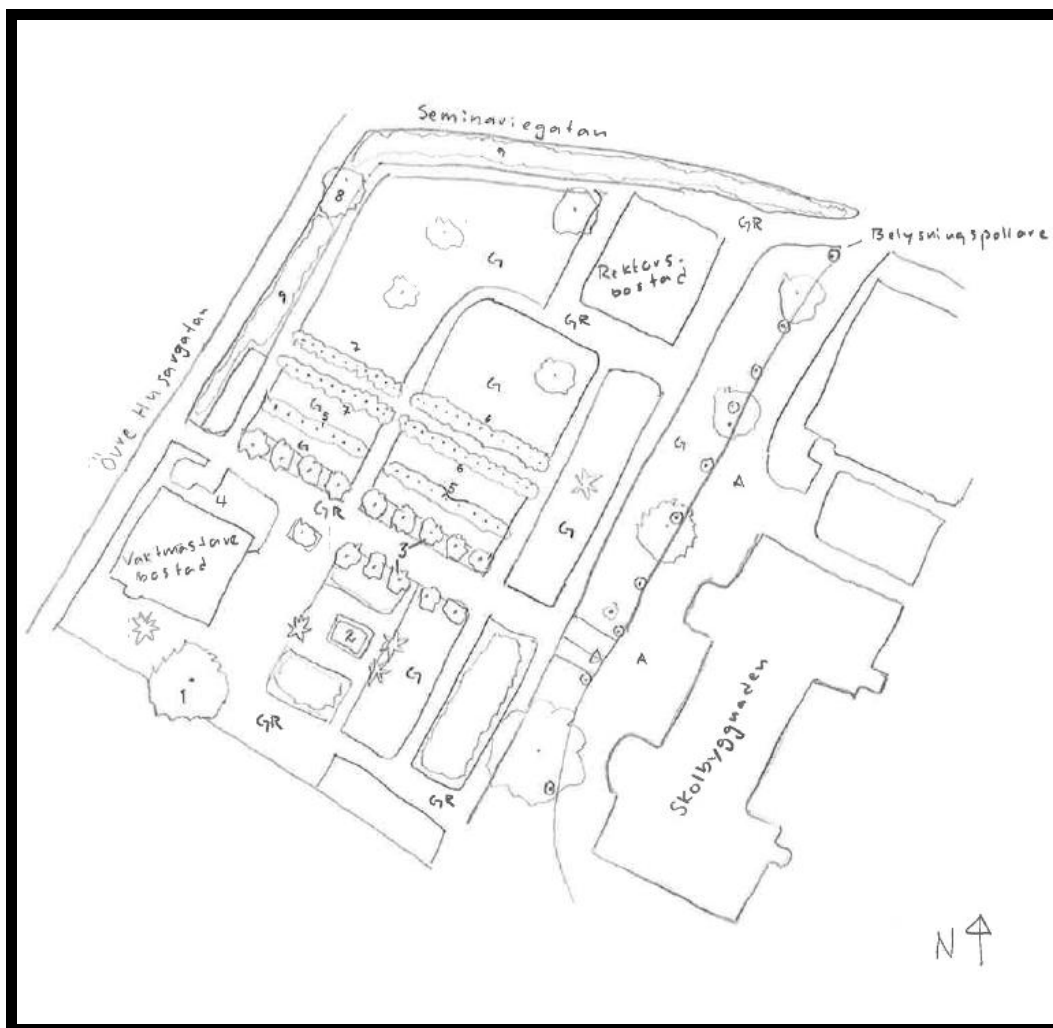
Förvaltarnas bristande kunskap om att sköta denna park kan leda till stora misstag som är svåra att åtgärda i efterhand. Om det inte finns något utformat material att arbeta utifrån är risken att skötselinsatserna blir felaktiga. Denna risk kan lätt minimeras genom att arbeta fram ett underlag som skall användas i det dagliga arbetet med parken.

Anledningen till att jag har valt att använda Seminarieparken som fallstudie är flera. Under min praktik sommaren 2011 kom jag i kontakt med parken och dess problem och såg potential att göra parken mer inbjudande och trygg att besöka. Denna typ av projekt anser jag är intressant och det är därför ett perfekt sätt att använda parken som fallstudie till detta arbete. Hösten 2011 gjordes en mindre upprustning av parken där det glesnades ut i buskagen och gjordes om vissa delar. Jag har själv gjort en fotodokumentation av området under juni och juli månad 2011 samt under våren 2012 (Figur 3)

Figur 1: Kartbild över Göteborg, Seminarieparken är placerad vid den blå punkten.

© Lantmäteriet Medgivande I2012/0021

Figur 2: Översiktskarta över Seminarieparken.

Teckenförklaring med de viktigaste elementen (Figur 2)

G: Gräs

GR: Grus

A: Asfalt

1: *Aesculus hippocastanum* (Hästkastanj)

2: Fontänen

3: *Prunus 'Accolade'* (Prydnadskörsbär)

4: Figurklippt Buxbom

5: *Malus ssp.* (Äpple) 1920-tal

6: *Malus ssp.* (Äpple) 1920-tal, pergola

7: *Pyrus communis* (Päron) 1920-tal, pergola

8: *Morus nigra* (Svart mullbär)

9: Buskaget mellan Övre Husargatan/Seminariegatan och parken

Figur 3: Seminarieparken under sommaren 2011.

5.2 Checklistan applicerad på Seminarieparken med åtgärdsförslag och kort diskussion kring åtgärdsförslagen

Checklistan som i detta fall är applicerad på Seminarieparken har resulterat i mina egna observationer över vad som finns att åtgärda för att skapa en park som är mer inbjudande och trygg att vara i. Det gäller att välja rätt åtgärder som resulterar i förbättringar vilket bidrar till en mer inbjudande och trygg Seminariepark. Jag har själv varit ute på plats i parken under dagen samt när det är mörkt ute för att skapa ett brett och tydligt resultat.

Ljus- och belysningsåtgärder Seminarieparken

- ***Finns det ljus som skapar förutsättningar att vara ute även när det blivit mörkt?***

Belysningen som finns i parken fungerar inte på ett bra och effektivt sätt. Parken upplevs som otrygg genom att bland annat ljussättningen är undermålig på vissa delar. I parken finns det relativt lite ljuskällor som belyser området vilket leder till att det nästan är omöjligt att befinna sig i området när det är mörkt. Det finns alltså ingen möjlighet att utföra några aktiviteter i parken när det börjar bli mörkt.

Det finns vissa som anser att man endast bör satsa belysning på några viktiga utvalda miljöer och att ha mörkt på resten av platserna. Då är tanken att användningen centreras till vissa specifika platser och tryggheten ökar eftersom att det är fler personer ute på samma plats. Med det tankesättet skulle det lika gärna kunna vara mörkt i Seminarieparken eftersom det redan är ljust vid gatorna som går runt parken. Att inte ha någon belysning på vissa delar kan skapa en konflikt mellan en mer inbjudande och trygg park. Jag tror att det blir en ökad användning om det blir bättre belysning i parken. Jag anser alltså att det är viktigt att ha denna park bra belyst eftersom den ökade användningen ger trygghet för besökarna.

Belysningsåtgärderna skall avvägas noga då placeringen och ljuskällans karaktär är betydelsefull för resultatet. Det platser som känns otrygga kan med hjälp av förändrad ljussättning skapa miljöer som upplevs trygga. Med hjälp av rätt belysningen ökar möjligheten för brukarna att besöka parker och tryggheten ökar. Jag hade gärna sett att det fanns mer belysning som gjorde det möjligt att vara ute när det blivit mörkt. Att fortsätta med ljuspollare och högre ljusarmaturer från Övre Husargatan upp till skolbyggnaden eller att placera belysning runt fontänen är ett annat exempel på åtgärder för att skapa förutsättningar för att vara ute när det blivit mörkt.

- ***Är någon vegetation belyst föra att även skapa liv under vintern?***

I dagsläget finns det ingen vegetation som är belyst och skapar liv åt parken (Figur 4). Belysning är en kostsam åtgärd för att skapa liv i parken under vintern. Jag anser att det är helt rätt att ljussätta vegetation för att skapa ett mervärde i parken. Idag finns det inte speciellt många stora och gamla träd i våra städer och de som finns behöver tas om hand och bevaras. För att öka värdet av träd i staden anser jag att ett steg är att skapa en medvetenhet oss allmänheten där träd tas upp som något vackert och betydelsefullt. Enligt mig så kommer den ökande medvetenheten leda till att träd

värderas högre och då tror jag belysningen kan vara till hjälp i denna förändring.

Figur 4: Idag finns det ingen belysning som ger liv åt parken när det är mörkt.

De spaljerade fruktträden i parken har ett vackert grenverk och jag anser att det skulle öka sitt värde ännu mer om de belystes med belysning underifrån. Att arbeta med belysning är ett ganska enkelt sätt att förhöja en miljö under dygnets mörka timmar.

- ***Är en specifik miljö ljussatt istället för hela området?***

I Seminarieparken finns det vissa miljöer som är belysta mer än andra. Dessa platser skapar kontraster till den annars mörka parken. Jag anser att det är rätt åtgärd att låta vissa delar vara mörka för att skapa liv i parken. Byggnaderna som finns i parken är belysta på lite olika sätt vilket självklart också påverkar miljön. Annars är belysningsgraden i Seminarieparken ganska liten och det finns inga jättestora kontraster där ljus möter mörker. Det är betydelsefullt att inte bara öka ljussättningen i hela parken utan välja specifika platser så det leder till en trygg miljö. Jag hade gärna sett att den stora hästkastanjen eller något annat träd i parken blev belyst eftersom att det ökar kontraster som i sin tur skapar trygghet.

- ***Finns det belysning som underlättar orienteringen i området?***

Framför den stora huvudbyggnaden har det placerats upp nya låga ljuspollare och högre ljusarmaturer (Figur 5) som tydligt visar var man kan gå och ger en orientering i området. Annars anser jag att det är svårt att få någon bra överblick i parken när det är mörkt. Gångarna är som ett rutnät i parken upplevs inte speciellt tydliga när det är mörkt beroende på att det inte finns någon belysning där. Markmaterialet som finns på gångarna är gråsvart så den lyser inte upp speciellt mycket när det är mörkt ute. Jag anser att de låga ljuspollarna och högre ljusarmaturerna är ett sätt att förbättra belysningen i parken men ljuspollarna ser moderna ut och jag hade gärna sett att de använde sig av ljuspollare som ser ut att komma från förra sekelskiftet. Mellan ljuspollarna finns det högre ljusarmaturer som är nyuppsatta och de passar bättre in i miljön enligt mig. Jag anser att det är mycket bättre att använda föremål som passar in i parkens övriga stil även fast de är "nyproducerade"

Figur 5: Belysning under kvällen från Skolbyggnaden ner till Seminariegatan.

- **Är belysning uppsatt så att det går att se människors ansiktsuttryck?**

Seminarieparken är som sagt ingen park där det finns speciellt mycket belysning. Ofta kommer ljuskällan uppiifrån och då kan det vara svårt att människors ansiktsuttryck. När ljuset istället kommer nerifrån upplevs det tryggare genom att det då går att se ansiktsuttryck. De låga ljuspollarna och högre ljusarmaturerna som är uppsatta i parken skapar en rad som upplevs som allé och det är lite tydligare om var man ska gå som besökare till den gamla skolbyggnaden från Seminariegatan samtidigt som det blir lättare att se människors ansiktsuttryck. Jag anser att de ska fortsätta med samma belysning från Övre Husargatan upp till Skolbyggnaden.

Vegetations- och skötselåtgärder

- **Finns det växter i parken som ger en attraktiv känsla under vintern?**

Att det finns växter som ger en attraktiv känsla under vintern är viktig även fast denna park främst används under våren och sommaren. Runt och bakom den gamla fontänen är det till exempel mycket barr- och vintergröna växter som är viktiga och bidrar till grönska även vintertid vilket är bra. Jag skulle ändå vilja att de planterade mer växter som har fina stammar och grenverk som är vackra under vintern. Vid fontänen växer det bland annat idegran, rhododendron, enar och tujor som alla bidrar med en mer inbjudande känsla under vintern.

Jag anser att de spaljerade fruktträden som inte finns på speciellt många ställen i Sverige bidrar till den största positiva känslan under vintern. Det nakna styrda grenverket ger en stor kontrast till den annars fria vegetationen i parken. På Sofiero i Helsingborg finns det även där spaljerade fruktträd som

skapar en till dimension i deras park. Jag har själv haft praktik på Sofiero hösten 2007 där jag var med och arbetade med skötsel. På Sofiero var allt otroligt noggrant vilket också resulterar i en vacker park med många besökare. Seminarieparkens skötsel är inte i närheten av Sofiero vilket självklart påverkar hur parken upplevs inbjudande.

I Seminarieparken finns det olika typer av spireor som troligtvis är planterade under 1980-talet. Flera av dessa buskar har idag blivit ganska stora och bidrar inte till någon speciell känsla i parken och gör inte området unikt. Dessa stora buskar påverkar självklart hur tryggheten upplevs i området. Blomningen kan dock vara en sak att ta hänsyn till då de flesta buskarna är rikblommande men under vintern är dessa buskar inget speciellt och jag anser att dessa bör tas bort och eventuellt plantera in något som passar parken bättre till exempel hortensia och rosor även fast dessa inte heller har något "speciellt" vinterutseende.

Perennplanteringarna som finns i parken skapar ett viktigt utseende under hela året. Även fast det inte blommar under vintern ska fröställningar sparas och inte tas bort på grund av att de skyddar blommorna under vintern och de flesta är vackra och bidrar till parkens vinterutseende. Även fast "många", ofta äldre, har synpunkter om att det inte är tillräckligt städat i parken eftersom allt gammalt växtmaterial är kvar under vintern när perennerna vissnat ner är det ändå viktigt att låta det vara. Jag anser det är betydelsefullt att få till stånd en attitydförändring när det gäller att man inte ska städa för mycket. Därför är det viktigt att som offentlig park föregå med gott exempel och visa hur det ska gå till och eventuellt sätta upp informationsskyltar och förklara hur det har tänkt.

- ***Finns det en successionstanke när det gäller att plantera in ny vegetation i parken?***

Idag finns det ingen successionstanke med att plantera in ny vegetation i parken. Flera av buskarna och träderna behöver beskäras och i vissa fall krävs det att exemplar tas bort. I parken behöver en återplantering ske av vissa arter för att behålla parkens skönhet. Plantering av nytt växtmaterial har tyvärr inte fungerat vilket har lett ett stort glapp där framtidens park kommer att påverkas negativt enligt mig. Det gäller att ha en tanke om vilka växter som ska planteras där antalet pionjärarter och sekundärarter avvägs noga eftersom att vegetationen förändrad med tiden.

Det finns ett gammalt svart mullbärsträd (*Morus nigra*) som stått på platsen under en lång tid. Hela trädet lutar idag kraftigt in mot en gångväg inne i parken och har en ihålig stam (Figur 6). Det har gjorts försök att "rädda" trädet genom att fylla ihålligheten med stenar där tanken har varit att stötta upp trädet. Trädet kommer inom en snar framtid att försvinna och det finns idag inget annat mullbärsträd som skulle kunna ta plats som nytt viktigt träd i parken. Min fråga är varför ingen har planterat in ett nytt mullbärsträd på platsen tidigare? Det krävs en viktig kunskap hur succession med hjälp av växtmaterial skall fungera i denna typen av anläggningar och i detta fall kan det bara bli bättre. Jag anser att det behöver planteras in flera nya exemplar av till exempel svart mullbärsträd som bidrar till parkens skönhet.

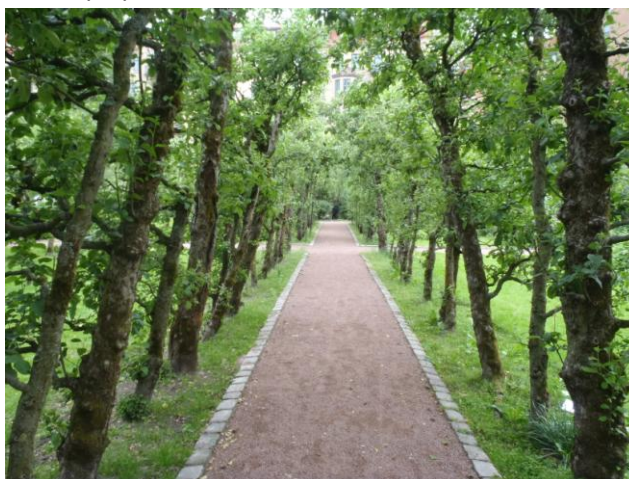

Figur 6: Det gamla svarta mullbärsträdet.

Det finns en stor hästkastanj (*Aesculus hippocastanum*) på platsen som ger en häftig känsla till parken. Stora träd skapar en extra dimension och mellan Övre Husargatan och parken finns det större och mindre hästkastanjer som skall tas ner på kort sikt eftersom att vägen kommer att göras till busskörfält under 2012 vilket kommer att påverka miljön i parken då vägen kommer ännu närmare. Därför anser jag att det är ännu mer betydelsefullt att ta till vara på träden som finns i parken och skapa bra förutsättningar för dessa att växa och trivas.

- ***Matchar växterna den valda skötselintensiteten för parken?***

Fruktträdspergolan som finns i parken består både av äpple och päron och är planterad under 1920-talet. Denna unika växtföreteelse finns inte på så många ställen och tyvärr sköts den inte på rätt sätt. Det krävs att utförarna genomför pincering under sommarperioden för att stimulera blombildningen och ger mer ljus till årets frukter. Om inte fruktträdspergolan (Figur 7) sköts på rätt sätt finns risken att den inte kommer att finnas på platsen inom en allt för snar tid.

Figur 7: Spaljerade äpple och päron under sommaren.

Idag finns det många ytor som kräver stora skötselinsatser som entreprenören får arbeta hårt med. Det finns en stor risk att skötsel i dessa lägen blir standardiserade lösningar som i sin tur leder till olika

förenklingar som skapar otillfredsställande platser. Jag anser att mycket av de växter som finns planterade i Seminarieparken är planterade under en tid då det utfördes högre skötselinsatser jämfört med idag. Denna problematik skapar idag miljöer som ser ovårdade ut där kunniga punktinsatser krävs för att sköta ytan. Dagens förvaltare måste bestämma sig för vilka element som är unika och värdefulla att satsa högre skötsel på.

- ***Finns det en inbjudande vegetation i parken som är attraktiv att återvända till?***

Växtmaterialet som finns i Seminarieparken är allt från perenner, buskar och gamla träd som är planterade i olika omgångar. Parken är uppdelad i olika områden där också vegetationen skiljer sig från de olika delarna. I delen med fruktträd och buskarna som finns planterade i gräsmattan är det mycket växter som är valda för att kunna ätas och ha en vacker blomning.

I buskaget som delar vägen ifrån parken finns det idag nästan bara frösådda exemplar som sparats och gallrats fram. Detta buskage var förr en stor vägg som gjorde det svårt att få någon kontakt med parken utifrån (Figur 8). Nu har det blivit mer glest efter en gallring vilket har lett till att kontakten med vägen har blivit större (Figur 9). De gamla och stora träden som finns i parken skapar en härlig känsla och ger en anvisning om att platsen inte är nyanlagd utan att det finns en historia i parken.

Figur 8: Parken från Övre Husargatan under sommaren innan gallringen

Figur 9: Parken från Övre Husargatan under vintern efter gallringen.

Vid ingången från Övre Husargatan finns det en klippt buxbomsfigur som är vintergrön och bidrar till ett lekfullt element som uppskattas av både barn och vuxna. Figuren ska föreställa en hund och smälter rent kulörmässigt in tillsammans med den vintergröna lagerhäggen som den växer tillsammans med och därför kan det vara lätt att missa. Jag anser att denna typ av vegetation gör att folk kommer ihåg parken och återvänder tillbaka.

Perennplanteringarna som finns i parken fungerar på flera ställen som undervegetation till träd och buskar. Jag hade gärna satt att det planterades in mer marktäckande perenner under vegetationen till träd och buskar. Perennerna bidrar till att öka genomsikten i parken och täcker marken bra från ogräs. Perennerna som finns planterade har blomning under stora delar av växtsäsongen vilket skapar en inbjudande miljö. *Prunus 'Accolade'* som är planterad skapar en häftig känsla i parken under våren när de blommar vilket är ett element som gör platsen unik (Figur 10).

Figur 10: Blommande *Prunus 'Accolade'* i Seminarieparken, våren 2012.

Sociala-, tillgänglighets- aktivitets- och rekreationsåtgärder

- ***Finns det någon plats i parken att återhämta sig från stress?***

Dagens park har flera olika kvalitéer som är unika för denna plats. Vissa av dessa element är värdefulla att bevara och utveckla på långsikt. Parkens läge geografiskt är viktig eftersom att det inte finns så många mindre parker i området och har även stor betydelse för hur parken upplevs inbjudande, trots vägen som går förbi.

Fontänen som finns i parken används inte idag och dess skick är undermålig. Om den skulle vara i bruk hade den enligt mig bidragit till en harmonisk och lugn känsla i parken (Figur 11). Det är viktigt att denna plats blir bra så att det finns en möjlighet att återhämta sig från stress. Vid fontänen finns stödmurar som är gjorda av natursten och satta i murbruk. Dessa murar har börjat gå sönder på flera ställen och behöver ses över för att inte riskera att de går ännu mer sönder.

Figur 11: Runt fontänen finns en liten oas, även fast det inte finns något vatten i den.

Parken har använts till olika konstutställningar där flera skulpturer finns kvar. Dessa konstverk har det varit dålig skötsel på vilket har lett till en mindre attraktiv miljö. Flera av dessa negativa element som finns kan bara bli bättre för att skapa en park att återhämta sig från stress.

- ***Finns det några bullerproblem på platsen? Hur går det att arbeta bort ljudnivån?***

Saker som är negativa för parken skapar en mindre inbjudande miljö. Vägarna som ligger intill parken skapar en sämre miljö för till exempel avkoppling och rekreation. Det går en stor bilväg utanför parken som heter Övre Husargatan som påverkar miljön till det negativa.

Förr fanns det en mer tät vegetation mellan vägen och parken som dämpade ljudnivån och känslan ifrån bilarna. På grund av att bilvägen ligger nära så anser jag att parkens vegetation i gränsen mellan parken och gatan har stor betydelse för trivselen i parken.

Det finns flera olika sätt att jobba bort ljudnivåer ifrån till exempel bilar. Vegetation har som sagt betydelse för att ta bort buller, både ljudmässigt och visuellt. I Malmö använder de sig av vatten som forsar för att "konkurrera" med bullret ifrån vägarna vilket jag tycker är jätteintressant och ett bra sätt. Fontänen som finns i Seminarieparken är i dagsläget inte i bruk. Jag anser att om den hade fungerat så skulle den bidra till en ny nivå i parken och samtidigt "konkurrerat" bort bullret ifrån vägen.

- ***Finns det några ytor för olika typer av aktivitets- och rekreationsutövande som bidrar till en mer inbjudande park?***

Aktiviteter som kräver större yta, går ej att utöva i parken då den är en begränsad yta uppdelad i många mindre ytor på grund av alla gångstråk. Det som finns att göra för brukarna i parken idag är att antingen gå runt i grönområdet eller sätta sig ner vid någon av parkbänkarna som finns utplacerade. I parken finns det inget tydligt promenadstråk som gör det enkelt för gående att veta hur de ska gå.

Detta är synd eftersom att det påverkar hur mycket liv det är i parken vilket i sin tur leder till att platsen kan kännas otrygg. Parkbänkarna som finns i parken är av blandad karaktär och stämmer inte överens med någon speciell tidsepok vilket jag gärna hade sett att de gjorde. Jag föreslår att det väljs ut en modell som sedan används konsekvent. Blandningen av parkbänkar påverkar parkens speciella stil där brukarna upplever en rörlighet som skapar en mindre inbjudande miljö.

I Seminarieparken finns det ingen lekplats utplacerad vilket ofta är vanligt i denna typen av grönområden. Att anlägga en ny lekplats kan självklart bidra till att locka en bredare målgrupp men kan också exkludera andra som blir påverkade av att en lekplats byggs i ett idag lugnt område. Parken har stora möjligheter att användas som en "finpark" och då kan detta gå i tvärs med att bygga en lekplats.

Förr fanns det som nämnts ovan en fontän i parken som inte är i bruk idag. Denna plats var då central i parken och användes som ett ställe att sätta sig vid. Bänkarna som var placerade runt fontänen finns även idag kvar men platsen upplevs inte lika central som förr vilket är naturligt eftersom den inte används.

- ***Finns det några informationstavlor eller skyltar för att öka orienteringen i parken?***

Det finns idag inte någon bra information som till exempel en skylt som säger att det är en park som är öppen för alla. Ingångarna in till parken på flera håll är dåliga och inte speciellt välkomnande. Det finns två stycken småskyltar där det står Seminarieparken på vid ingången som visar att det är en park. Om det hade varit park- och naturförvaltningen som förvaltade parken så tror jag det hade varit bättre informationsskyltat. HIGAB som förvaltar parken idag har inte som huvudmål att informera om att det finns en park.

Jag anser att Seminarieparken behöver en informationsskylt där det stod enkel och kortfattad information så att läsaren förstår och lär sig de viktigaste vad parken har använts till historiskt och vad den har för ambitioner att utvecklas till i framtiden. En annan betydelsefull sak enligt mig är att klottersanering fungerar på parkens skyltar så att klotter inte uppmuntras till fler ställen som påverkar hur parken upplevs inbjudande och trygg.

- ***Finns det några barriärer som påverkar den fysiska och psykiska tillgänglighetskänslan?***

De största barriärerna som påverkar den fysiska och psykiska tillgänglighetskänslan enligt mig är spårvagnarna och den tungt trafikerade Övre Husargatan. Dessa faktorer är en stor bidragande orsak till att parken känns inklämd och utsatt. Parken har som sagt fått ge plats åt spårvagnen där markförlusten fortfarande kan anas vid Seminariegatan.

Idag finns det ett gammalt och mindre vacker stängsel som skärmar av parken ifrån vägen (se figur 8 och 9). Stängslet gör att parken upplevs som ett fängelse och inte speciellt inbjudande för personer som rör sig runt platsen. Jag anser att det är av stor vikt att stängslet försvinner och ett nytt staket

sätts upp i eventuellt trä som matchar parkens innehåll.

Grusgångarna som finns i parken är på vissa ställen bra i ordning medan på andra ställen behöver gångarna göras om. Det finns inget genomgående val av slitlager av grus utan det är lite olika överallt. Detta skapar ett rörigt intryck och dåliga gångar som påverkar tillgängligheten och användningen i parken. Idag utförs endast vinterväghållning på den större gångvägen i parken och de mindre gångarna är helt lämnande vilket är naturligt. Det leder till att den större gången som används mest frekvent när det är vinterväglag.

Idag är det ungefär 1,8 miljoner Svenskar som har någon typ av permanent funktionsnedsättning vilket skapar ett visst tryck på förvaltarna som sköter om parken. Det är betydelsefullt att trottoarkanter, trappor och markens utformning är bra för att funktionen ska fungera. När det gäller att göra om en plats för att skapa en mer tillgänglig miljö är det viktigt att utgå ifrån platsen karaktär, samarbeta med länsstyrelsen, handikapporganisationer och satsa på lösningar som är långsiktiga och hållbara.

Sammanfattning över åtgärdsförslagen för Seminarieparken

- Helt rätt att satsa på fler låga ljuspollare som gör det möjligt att se människors ansiktsuttryck.
- Skapa kontraster mellan ljusa och mörka platser i parken till exempel belysning av den stora hästkastanjen eller fruktträdspergolan.
- Öka inte ljussättningen i hela området utan arbeta med att skapa vissa utvalda mörka och ljusa miljöer i parken.
- Ta bort det gamla stängslet som går runt parken och ersätt med nytt stängsel eller ett nytt trästaket.
- Använd en typ av slitlager på grusgångarna som bidrar till en mer inbjudande park.
- Sätt upp en informationstavla om parken och dess historia.
- Välj enhetliga bänkar som passar parkens övriga stil.
- Bygg ingen lekplats som skulle krocka med dagens finpark.
- Sätt igång fontänen som inte är i bruk idag vilket skulle motverka ljudet från vägarna och skapa en lugn oas i parken.
- Skapa en plats att återhämta sig ifrån stress till exempel vid den gamla fontänen.
- Ta tillvara på den figurklippta buxbomen som bidrar till ett lekfullt element även under vintern.
- Använd mer marktäckande perenner som undervegetation till träd och buskar.
- Skapa en successionstanke när det gäller att plantera in ny vegetation i parken.
- Det är viktigt att skötselintensiteten ökar eftersom att vegetationen som finns i parken kräver högre skötsel än vad som erbjuds idag.
- Låt växtmaterialet ligga kvar i perennrabatterna under vintern.

6. Diskussion

Detta arbete har enligt mig en stor koppling till min utbildning och framför allt mitt arbete på park- och naturförvaltningen där frågor om inbjudande parker och trygghet ständigt diskuteras. Svaren om vilka åtgärder som ska göras är inte självklara. I mitt arbete på park- och naturförvaltningen har jag instruerat olika arbetslag att gallra och röja i vegetation för ökad trygghet. Dessa åtgärder är enligt mig relativt enkla för att skapa en trygg miljö för människor som rör sig i grönområden. Arbetslagens trygghetsröjningarna går ofta ut på att ta bort vegetation så att orienteringsmöjligheten i området ökar där ofta träd sparas och lägre "sly" avlägsnas. Det är otroligt betydelsefullt att arbetslagen inte gallrar bort för mycket vegetation som gör platsen helt öppen och ren. En öppen plats kan vara en trygghet för en person medan en annan person kan känna sig utsatt i ett sådant läge. Sorte (2005) beskriver att yngre människor i regel föredrar rum som är mer slutna jämfört med äldre som föredrar miljöer som är av mer öppen karaktär. Balansgången mellan kontroll och spänning är två perspektiv som skall beaktas. Jag anser att det ändå krävs en kombination av dessa miljöer för att skapa en trygg och användarvänlig miljö. Den "gyllene" medelvägen är att föredra där vissa delar tillåts vara slutna medan andra platser är mer öppna. Denna kombination skapas genom att vara lyhörd för förändringar i vegetationen.

Orienteringsförmågan ökar i området om det finns bra belysning att tillgå för parkens besökare (Borg, 2000). Detta tror jag är en av de viktigaste sakerna att arbeta med när det gäller trygghet. Ökad orientering hänger inte bara ihop med att ha en bred överblick över ett helt område utan att också välja ut vissa delar som visas och andra miljöer som döljs. Jag håller med Andersson (2002) när han beskriver att man ska arbeta med medveten placering av ljuskällorna för att öka trygghetskänslan även under dagens mörka timmar. Borg (2000) och Boverket (2010) anser att det är viktigt belysa en specifik miljö, till exempel växtmaterial för att öka tryggheten vilket jag anser är en bra idé.

Att skapa förutsättningar för att vara ute när det blivit mörkt kan göras genom olika åtgärder till exempel aktiviteter som gör att fler människor är ute på samma plats samtidigt där belysning är ett måste. Jag anser ändå att belysning ska avvägas noga så att de endast finns på vissa utvalda platser. Om det finns belysning överallt så centreras inte människor till samma gångvägar och platser utan allt blir mer utspritt vilket jag tror skapar otrygghet eftersom vi vill vara där andra människor befinner sig. Berggren-Bärring och Grahn (1995) menade att mindre parker inte behöver förbättra tryggheten speciellt mycket eftersom översikten oftast är bra där jämför med större parker. Detta argument har jag inte hittat någon annanstans i litteraturen som jag läst vilket är intressant. Översikt är en av de viktigaste delarna när det gäller trygghet och då är det ganska självklart att mindre parker med bra översikt är mer trygga än större där översikten är mindre enligt mig. Jag anser också att det krävs någon typ av information om platsen och en karta som gör orienteringen lättare för parkens besökare. Som jag beskrivit i litteraturdelen så gäller det att öka medvetenheten hos besökarna att det finns en park, genom till exempel marknadsföring av området.

Frågeställningen i detta arbete var: *Vad är de viktigaste punkterna för att göra ett grönområde tryggare och mer inbjudande? Med delfråga: Går det att applicera dessa punkter på en äldre park i behov av upprustning?*

Svaret på denna fråga har resulterat i den checklista som skall användas på olika parker för att se om det är inbjudande och trygga. Genom att ha svarat på fråga har jag kommit fram till att det krävs en mängd information som knyter samman de åtgärder som behövs för att utveckla och bevara en park. Kunskap om hur det har sett ut och kommer att se ut är en otroligt viktig sak att ha med sig när man arbetar med alla typer av åtgärder. Arbetet har också enligt mig besvarat delfrågan angående att om dessa punkter går att applicera på en äldre park vilket är, ja. Jag anser ändå att det gäller att vara mer lyhörd i arbetet med att förändra och utveckla äldre parker. I äldre parker finns det ofta en äldre och mer uppväxt vegetation som inte finns på nya anläggningar vilket gör arbetet med åtgärder lite svårare och kräver som sagt en viktig kunskap.

I rapporten *grönstrukturens betydelse för användningen* (1995) beskrivs det i en jämförelse mellan olika städer att ju större en park är desto mer utnyttjas den. Detta tycker jag är intressant i flera olika aspekter. Beror det på att i större parker finns det mer aktiviteter att utföra eller är det att personer dras till varandra och kanske får en större känsla av välbefinnande och trygghet? Behövs Seminarieparken i Göteborg när till exempel Slottsskogen ligger på kort avstånd från parken? Räcker det med ett par stora parker i en stad och inte ha några mindre parker? Detta anser jag är helt fel, stora och små parker kompletterar varandra på ett sätt som skapar olika miljöer att besöka.

Detta arbete anser jag i förlängningen har betydelse för hur Seminarieparken skall skötas och vilka delar som är viktiga att satsa vidare på för framtiden. Grönska har stora värden och därför är det viktigt att det inte tas bort helt för att skapa en trygg plats. Det kan ibland vara lättare att arbeta med olika typer av beskärningar av växtmaterialet än att bara ta bort det. Det krävs att framtida unika och värdefulla växter planteras in för att skapa en hållbar och vacker miljö på lång sikt.

Metoden i detta examensarbete med att använda en park som fallstudie anser jag har haft en stor betydelse för slutprodukten och den har genomsyrat hela processen. Jag anser att det hade varit betydligt svårare att nå ett resultat om det inte fanns en park att relatera till. Nu finns det en verklighet bakom med synvinklar som kan vara svåra att hitta om det inte fanns ett faktiskt objekt att analysera. Seminarieparken är enligt mig en ganska speciell park att använda som fallstudie på grund av parkens läge geografiskt, vegetation och storlek inte finns på så många andra ställen vilket är både positivt och negativt för resultatet.

Eftersom checklistan är resultatet av arbetet så hoppas jag att den används på flerparker för att se vad som behöver åtgärdas för att skapa en inbjudande och trygg plats. Denna lista ska vara lätt att använda och samtidigt ha en tyngd i sig då det finns hänvisningar till litteraturen. Som jag beskrev i litteraturdelen så praktiserade jag i Helsingborg på Sofiero och arbetade med skötseln i parken. Det hade varit intressant att testa checklistan på en större park till exempel Sofiero som också har spaljerade fruktträd osv. Skötselintensiteten på Sofiero är mycket högre jämfört med Seminarieparken

vilket hade varit intressant och se om det blev ett annat resultat med checklistan.

Arbetet med detta examensarbete har gett mig många slutsatser att bära med mig men också frågetecken att fundera vidare på. Det finns nästan alltid fortsatta studier att arbeta vidare på för att göra informationen i detta ämne bredare och mer lättillgängligt för de som förvaltar och sköter parker. Det hade som sagt varit intressant att testa checklistan på fler parker än Seminarieparken som gjordes i detta arbete. Hade resultatet blivit samma eller är detta arbete upplagt just för Seminarieparken? Om inte arbetet hade haft Seminarieparken som fallstudie anser jag att det hade varit svårt att ha en tydlig linje och något att relatera till för att skapa ett bra arbete.

Arbetet med att skriva om inbjudande och trygga parker har både varit intressant och utvecklande i många avseenden. Det finns ändå som alltid svagheter som påverkar arbetet och dess struktur och form. Jag har endast använt checklistan på Seminarieparken och vet då inte heller om den fungerar på någon annan park. Kanske är checklistan speciellt inriktad på just Seminarieparken som gör det omöjligt att testa den på en annan anläggning. Anledningen till att jag endast har testat den på Seminarieparken är för att jag har velat lägga all fokus på en park och försöka göra utvärderingen så utförlig som möjligt vilket jag tror hade blivit svårt om jag hade fler parker att använda checklistan till. Det är svårt att veta om det saknades några åtgärder eller att vissa av punkterna i checklistan var överflödiga för att skapa en mer inbjudande och trygg park. Eventuellt så behövs kanske inte alla belysningsåtgärder behövs? I avgränsningarna har jag beskrivit att arbetet inte kommer ta någon hänsyn till kostnader vilket kan vara intressant att veta i förvaltning och planeringsskedet då till exempel belysning är en åtgärd som kostar otroligt mycket pengar att anlägga. Jag anser ändå att det är betydelsefullt att fokusera på vad som är bäst att göra jämfört med vad som är dyrt och omöjligt att anlägga. Det är jag själv som har upplevt att Seminarieparken behöver bli mer inbjudande och trygg att vara i. Detta har gett mig en egen bild av vad som behöver göras och vilka delar som kräver åtgärder samtidigt som litteraturen har varit den stora delen till information och teorier.

7. Slutsatser

Sammanfattningsvis vill jag specifikt trycka på att det är otroligt betydelsefullt att skapa bra förutsättningar för ett rikt kvällsliv i våra parker för att öka användningen som i sin tur förbättrar tryggheten. Användning och trygghet hänger ihop och det anser jag att litteraturen inte varit tillräckligt tydliga med. Genom att öka användningen får man med flera dimensioner som är till nytta för brukarna och detta är viktigt att arbeta vidare på.

Seminarieparken behöver utvecklas för att kunna tillgodose behovet av grönområde i staden. Jag anser att åtgärderna som kom fram genom checklistan kan hjälpa till med detta. Utvecklingen kan ske på flera olika sätt där vegetationen som finns på platsen har stor betydelse. Ett stort problem med Seminarieparken är att den inte upplevs inbjudande för människor som rör sig runt parken eftersom att den bland annat är inklämd mellan vägar och bebyggelse. När det finns saker som har gått sönder i en miljö kan detta leda till ett intryck som känns skräpigt som i sin tur påverkar hur platsen upplevs inbjudande och trygg. Det gäller att hitta åtgärder som skapar en inbjudande miljö och samtidigt bidra med en högre trygghet. Genom att våga satsa och åtgärda vissa delar i parken kan det göra stor nytta för platsen.

8. Källförteckning

Andersson, B. (2002). *Planera för trygghet i offentlig miljö*. Gröna Fakta, nr 8.

Berggren-Bärring, A och Grahn, P (1995). *Grönstrukturens betydelse för användningen: en jämförande studie av hur människor i barnstugor, skolor, föreningar, vårdinstitutioner m fl organisationer utnyttjar tre städers parkutbud*. Lic. –avh. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Berglund, U. (1996). Perspektiv på stadens natur- Om hur invånare och planerare ser på utemiljön i staden. Högskoletryckeriet KTH, Stockholm.

Bjerke, T.; Østdahl, T.; Thrane, C.; Strumse, E. 2006. Vegetation density for urban parks and perceived appropriateness for recreation. *Urban Forestry and Urban Greening*. 5: 35-44.

Borg, J. (2000). *Ljus utomhus för trygghet och skönhet i staden*. Gröna Fakta, nr 8.

Bucht, E, Persson, B. (1994). *Grönstruktur i städer och tätorter*, Movium Alnarp, Stad och land, Nr 127.

Boverket (2010). *Plats för trygghet- Inspiration för stadsutveckling*, Karlskrona: Boverket.

Delshammar, T. (2006). *Brukare och brukarmedverkan i den kommunala parkverksamheten*. Gröna Fakta, nr 1.

Grahn, P. (1992). Människans behov av parker – amerikans forskning idag. Nr 107/1992, Stad och Land. Movium, Alnarp.

Hedblom, M. & Caruso, A. & Green, M. & Ode, Å. (2011) Grönytor i tätorter – metoder att följa utvecklingen av upplevelsevärden och biologisk mångfald. Rapport 6411, Naturvårdsverket.

Higabgruppen (2012). Higabgruppens hemsida, (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.higabgruppen.se/page.asp?link=4-0-6> (2012-01-11).

Hygge, S. (2005). Bullers effekt på människor, Johansson, Maria, Kuller, Marianne, *Svensk miljöpsykologi*, Lund, Studentlitteratur.

Listerborn, C. (2000). *Tryggare stad – kan man förändra rädslans platser?*. Stadsbyggnadskontoret Göteborg.

Magnusson, M. & Forssblad, H. (2009). *Marknadsföring i teori och praktik*. Studentlitteratur AB, Lund.

Nilsson, G (2007). Bulletin nr ¾, *Trygg i staden* (Elektronisk) Movium. Tillgänglig: http://www.movium.slu.se/publikationer/pdf/Bulletin_0712.pdf (2011-11-22).

Reijer, P och Sörensen, A (2007). *Tillgängliga gångar på kyrkogårdar, i parker och bostadsgårdar*. Stad och land, Nr 170.

Schroeder, H.W., Anderson, L.M (1984). Perception of personal safety in urban recreation sites. *Journal of Leisure Research* 16, 178–194.

Sorte, Gunnar Jarle (2005). *Parken för Homo Urbanis – stadsmänniskan*, Johansson, Maria, Kuller, Marianne (2005), *Svensk miljöpsykologi*, Lund, Studentlitteratur.

Svenska kommunförbundet (1983). *Skötsel och underhåll av grönområden*. Svenska kommunförbundet, Stockholm.

Tahvanainen, L., Tyrväinen, L., Ihalainen, M., Vuorela, N., Kohlemainen, O (2001). Forest management and public perceptions – visual versus verbal information. *Landscape and Urban Planning* 53, 53–70.

Tallhage-Lönn, I. (red) (1994). *Stadens parker och natur*. Boverket rapport. Halls offset, Växjö.

Vilborg, I, Svanberg, O. (2005). *Skyddad natur – en motor för regional och lokal utveckling*. Stockholm: Naturvårdsverket (Rapport 5504).

Vårt Göteborg (2002). Seminarieparken (Elektronisk) Tillgänglig:<
http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/nya_gatunamn,seminarieparken> (2012-02-10).

Wallin, T, (2010). *Sol eller skugga : torrt, fuktigt, blåsigt eller skyddat läge*. Nordstedt.

Örtenvik, L, (2011). *Gestaltungsforslag för Boglundsängen i Örebro : att öka användningen av ett tätortsnära naturreservat*. Avancerad nivå, A2E. Uppsala: SLU, Institutionen för stad och land.

Kartbild är hämtad från Eniro med medgivande från Lantmäteriet som har copyright:

© Lantmäteriet Medgivande I2012/0021